

Nr 20

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 februari 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 79, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

**1) Lag
om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen**

Härigenom förordnas, att 24 kap. 3 § kyrkolagen skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1958.

**2) Lag
angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 13 § 1 mom. lagen
den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel**

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. och 13 § 1 mom. lagen den 13 november 1936 om domkapitel¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

2 §.

1 mom. Domkapitel i stift består av följande ledamöter, nämligen:
biskopen såsom preses;
domprosten eller, där domprost ej finnes, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

(Föreslagen lydelse)

2 §.

1 mom. Domkapitel består av följande ledamöter, nämligen:
biskopen såsom preses;
domprosten eller, där domprost ej finnes, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

¹ Senaste lydelse av 13 § 1 mom., se 1948:400; beträffande 2 § 1 mom. jfr 1942:157.

(Gällande lydelse)

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.

13 §.

1 mom. Domkapitel åligger att taga noggrann kännedom om stiftets förhållanden samt verksamt beflita sig om det kyrkliga livets vård och förkovran. Det skall genom erforderliga åtgärder tillgodose församlingarnas behov *samt* befrämja den kristna kärleksverksamheten och ungdomsvården inom stiftet. Vid fullgörandet av dessa uppgifter bör domkapitlet jämväl låta sig angeläget vara att, där så lämpligen kan ske, samarbeta med frivilliga organisationer för främjande av kyrklig och religiös verksamhet. Domkapitlet tillkommer vidare att hålla hand däröver, att stadgad kyrklig ordning iakttages, att hava inseende över prästerskapets ämbetsförvaltning och leverne ävensom att i övrigt fullgöra de särskilda åligganden med avseende å stiftets kyrkliga angelägenheter, som enligt vad därom i lag eller eljest är stadgat ankomma på domkapitel.

Om domkapitels befattning med undervisningsväsendet är särskilt stadgat.

(Föreslagen lydelse)

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet;

två av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnade, i allmänna värv förfarna lekmän;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.

13 §.

1 mom. Domkapitel åligger att taga noggrann kännedom om stiftets förhållanden samt verksamt beflita sig om det kyrkliga livets vård och förkovran. Det skall genom erforderliga åtgärder tillgodose församlingarnas behov *ävensom* befrämja den kristna kärleksverksamheten och ungdomsvården *samt barnens kristna fostran* inom stiftet. Vid fullgörandet av dessa uppgifter bör domkapitlet jämväl låta sig angeläget vara att, där så lämpligen kan ske, samarbeta med frivilliga organisationer för främjande av kyrklig och religiös verksamhet. Domkapitlet tillkommer vidare att hålla hand däröver, att stadgad kyrklig ordning iakttages, att hava inseende över prästerskapets ämbetsförvaltning och leverne ävensom att i övrigt fullgöra de särskilda åligganden med avseende å stiftets kyrkliga angelägenheter, som enligt vad därom i lag eller eljest är stadgat ankomma på domkapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1958.

Den som vid lagens ikraftträdande är av Konungen förordnad till ledamot eller suppleant i domkapitel skall, utan hinder av vad i 2 § 1 mom. i dess nya lydelse stadgas, anses behörig att alltjämt innehava dylikt förordnande.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren
nr 403 av herr *Bergh, Ragnar*, ävensom

inom andra kammaren
nr 511 av herrar *Helén* och *von Friesen* samt
nr 527 av herr *Blidfors m. fl.*

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i propositionen framlagda förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande. I fråga om de skäl, som motionärerna anført till stöd för sina yrkanden, tillåter sig utskottet att i huvudsak hänvisa till motionerna.

Inledning

På grundval av 1951 års skolstyrelseutrednings slutbetänkande (SOU 1955: 31) har Kungl. Maj:t i propositionen 1956: 182 framlagt förslag till ny skolstyrelselagstiftning samt till en genomgripande reform av skolväsendets fackliga ledning på det lokala planet och av skolväsendets regionala ledning. Dessa förslag har i allt väsentligt godtagits av 1956 års riksdag vid dess höstsession (KSU: 1; Rskr 420).

I propositionen framhölls (prop. s. 279), att ett genomförande av de förordade reformförslagen påkallade ändringar i viss annan lagstiftning. Särskilt omnämndes därvid ändringar av formell natur i lagen om domkapitel. Under hänvisning till att en sådan lagstiftningsåtgärd krävde kyrkomötets medverkan anfördes, att förslag i denna del torde få anstå till år 1957, då kyrkomöte torde komma att hållas. Vidare framhölls, att samtidigt torde få upptagas vissa frågor rörande det fåtal skoldistrikt, å vars folk- och fortsättningsskoleväsende bestämmelserna i lagen den 30 juni 1930 om församlingsstyrelse i dess före den 1 januari 1955 gällande lydelse alltjämt vore tillämpliga.

De sålunda antydda spörsmålen har närmare behandlats i en inom ekklesiastikdepartementet upprättad, den 26 oktober 1956 dagtecknad *promemoria angående vissa ytterligare lagstiftningsfrågor i anledning av*

*skolstyrelse*reformen. Vid promemorian har fogats förslag till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen och till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 13 § 1 mom. lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel. Beträffande församlingsstyrelselagstiftningen och de kvarvarande kyrkliga skoldistriktet lämnas i promemorian en redogörelse för frågans läge. Särskilt behandlas spørsmålet om ordningen för kommunalbesvär i skolärenden från kyrkliga skoldistrikt. Under hänvisning till sambandet med församlingsstyrelsekommitténs pågående arbete anföres i promemorian, att det synes lämpligast att avvakta kommitténs förslag och att proposition i ämnet bör få anstå till 1958 års riksdag.

En sammanfattande redogörelse för innehållet i promemorian lämnas å sid. 8—10 i propositionen, till vilken utskottet får hänvisa.

Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av kammarkollegiet, skolöverstyrelsen, samtliga domkapitel, länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro, Värmlands, Kopparbergs och Västmanlands län, församlingsstyrelsekommittén, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska pastoratens riksförbund och Svenska prästförbundet; dock har yttrandet från Prästförbundet avsett endast frågorna om kyrkolagen och lagen om domkapitel samt yttrandet från församlingsstyrelsekommittén endast frågan om församlingsstyrelselagstiftningen och de kvarvarande kyrkliga skoldistriktet. Vid länsstyrelsernas remissvar har fogats i sistnämnda fråga avgivna yttranden från skolråden i flertalet kyrkliga skoldistrikt och från vissa statens folkskolinspektörer.

Vid remissbehandlingen har de i promemorian framlagda förslagen rörande kyrkolagen och domkapitelslagen väckt delade meningar och i flera hänseenden mött kritik, särskilt från de kyrkliga remissinstansernas sida. Däremot har promemorian i vad den rör de kyrkliga skoldistriktet lämnats helt utan erinran.

För en utförligare redogörelse för remissvaren tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen, där å sid. 10—15 intagits en sammanställning av dessa.

Gällande bestämmelser

Kyrkolagen av år 1686 (*KL*) stadgar i 24 kap. 3 § följande.

Biskoparna skola ock hava uppsikt med gymnasier och skolor så ock ungdomens upptuktelse efter skolordningen, uti vilken ingen må egenvilligt göra någon ändring. De skola ock se på lektorer och skolmästare, med vad flit, åhåga och nytta de sina ämbeten förrätta [avskaffa dem, som äro därtill oskickliga och försumliga och inga andra därtill befordra, än dem de förvisso känna och veta vara ungdomen nyttiga].

De uppgifter som genom detta stadgande ålagts biskoparna har väl tidigare haft stor betydelse men har numera till följd av skolväsendets sekularisering förlorat mycket av sitt innehåll. Den inom klammer satta

delen av paragrafen torde icke vara formellt upphävd men har helt satts ur kraft genom senare lagstiftning och praxis.

Vad läroverken beträffar torde biskopens befattning med dem i praxis vara begränsad till de åligganden som följer av att biskopen enligt § 199 läroverksstadgan¹ är *eforus* över läroverken inom stiftet. I denna egenskap åligger det honom särskilt att ha uppsikt över det sätt, på vilket kristendomsundervisningen handhas (§ 200). Vid tillsättning av lärartjänst, vari kristendomskunskap ingår som ämne, skall *eforus* beredas tillfälle att avge yttrande (§ 181 mom. 1, § 183 mom. 1). Vidare har *eforus* att på förslag av rektor bestämma tid för termins början och slut samt tid för årsavslutning (§ 201). *Eforus* skall också utse vittnen för studentexamen och i mån av tid närvara vid årsavslutningar och examina (§ 202). För läroverk utom stiftsstadens skall *eforus* förordna en *inspektor*. Till denne kan *eforus* delegera sina befogenheter och åligganden (§ 203)². I Stockholm utgör direktionen över Stockholms stads undervisningsverk *eforalstyrelse* för läroverken (§ 206). Biskopen i Stockholms stift är vice ordförande i direktionen, och i denna ingår därjämte bland annat en av domkapitlet i stiftet utsedd präst.

Det förtjänar framhållas, att det i gällande administrativa författningar rörande högre kommunala skolor, högre tekniska läroverk, handelsgymnasier och yrkesskolor icke finns några bestämmelser om uppsikt av biskop och att någon sådan uppsikt över dessa skolformer ej heller lär förekomma.

På folkskoleväsendets område är förhållandena i viss mån annorlunda. Enligt § 65 folkskolestadgan åligger det biskopen och domkapitlet i varje stift att ha »sorgfällig uppsikt över anstalterna för folkundervisning samt vaka över deras ledning och utveckling till uppfyllande av deras viktiga bestämmelser». Domkapitlet har sedan folkskolans tillkomst haft och har i princip alltjämt ställningen som en den lokala skolstyrelsen överordnad instans med viktiga uppgifter i fråga om ledningen av och kontrollen över folkskoleväsendet. Bortsett från den befattning med folkskoleärendenas handläggning, som följer av biskopens ställning som preses i domkapitlet, torde emellertid biskopens uppsikt över folkskolorna numera sakna praktisk betydelse. Den direkta statsuppsikten och kontrollen över folkskoleväsendet utövas i stället av folkskolinspektionen. Det bör dock anmärkas, att biskoparna i samband med sina visitationer i församlingarna vanligen besöker folkskolorna.

En översikt över de viktigaste av de folkskoleärenden, med vilka domkapitlet har att taga befattning, har lämnats i skolstyrelseutredningens betänkande (s. 181 ff). Såsom framgår av vad där anförts finns bestäm-

¹ Beträffande senaste lydelse av här åberopade författningsrum i läroverksstadgan, se SFS 1954: 650.

² Det bör anmärkas, att *eforus* och *inspektor* även utöver vad här angivits har vissa befogenheter. Se exempelvis §§ 161 och 163.

melser om domkapitlens funktioner meddelade icke endast i folkskolestadgan utan i ett flertal andra författningar.

Lagen den 13 november 1936 om domkapitel (*DkL*) innehåller i fråga om domkapitlens befattning med undervisningsväsendet endast en allmän hänvisning till vad som är särskilt stadgat (13 § 1 mom. andra stycket). Domkapitlens uppgifter inom skolväsendet avspeglas emellertid också i ett annat hänseende, nämligen i reglerna om domkapitlens sammansättning. Enligt 2 § 1 mom. *DkL* skall i domkapitel ingå en av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område. Denne kan vara antingen lekman eller präst. Utom biskopen som självskriven preses och domprosten som självskriven vice preses ingår i övrigt en av stiftets präster vald präst, en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet, samt en av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman. I Visby stift, där det ej finns någon domprost, förordnar Kungl. Maj:t för sex år en av stiftets kyrkoherdar till vice preses. I Uppsala och Lund ingår slutligen i domkapitlet två av de teologiska fakulteterna inom sig valda professorer. Sammanlagda antalet ledamöter blir alltså där åtta och i övriga stift sex. Vid handläggning av vissa ärenden har dessutom stiftssekreteraren säte och stämma i domkapitlet. — För förordnad eller vald ledamot utses suppleant. Beträffande ordningen för suppleanternas tillsättande samt behörighet att vara suppleant gäller detsamma som i fråga om motsvarande ledamöter (2 § 3 mom.). — Domkapitel är beslutfört, när minst fem ledamöter är tillstädes. Dock kan beslut också fattas av fyra närvarande ledamöter, om de alla är ense (17 §).

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Persson, har vid lagrådsremissen anfört följande:

»Det svenska skolväsendet har vuxit fram i nära anknytning till kyrkan och har i äldre tider helt naturligt betraktats som en kyrklig angelägenhet. Ett uttryck för detta betraktelsesätt är det nu aktuella stadgandet i 24 kap. 3 § *KL*, enligt vilket det åligger biskoparna bland annat att ha uppsikt över gymnasier och skolor och att »se på lektorer och skolmästare, med vad flit, åhåga och nytta de sina ämbeten förrätta». Som jag tidigare framhållit torde biskopens befattning med läroverken numera i praxis vara begränsad till de — huvudsakligen formella och representativa — åligganden som följer av att biskopen enligt läroverksstadgan är eforus över läroverken inom stiftet; och beträffande senare tillkomna skolformer såsom högre kommunala skolor, högre tekniska läroverk, handelsgymnasier och yrkes-

skolor lär någon uppsikt från biskopens sida ej alls förekomma. Vad folkskoleväsendet beträffar finns visserligen i folkskolestadgan inskrivet ett åläggande för biskopen och domkapitlet att ha sorgfälligt uppsikt över anstalterna för folkundervisning, men tyngdpunkten har här kommit att ligga på domkapitlets verksamhet. Domkapitlet har i princip alltjämt ställningen som en den lokala skolstyrelsen överordnad instans, en mellaninstans på skolans område, och som preses i domkapitlet har biskopen att ta befattning med åtskilliga folkskoleärenden. I övrigt torde emellertid — som jag också tidigare nämnt — biskopens uppsikt över folkskolorna numera sakna praktisk betydelse. De besök i folkskolor som biskoparna brukar göra i samband med sina visitationer i församlingarna innebär knappast någon uppsikt över skolorna. Det kan anmärkas, att biskopsvisitation i en församling som regel torde återkomma med omkring tio års mellanrum och att tidsintervallen ibland torde ha uppgått till mer än tjugo år.

Förhållandena i organisatoriskt hänseende mellan kyrka och skola är, sådana de nu föreligger, resultatet av en lång utveckling, vilken på senare tid alltmer lett bort från uppfattningen om skolväsendet som en kyrklig angelägenhet. Som en slutpunkt på denna utveckling kan man betrakta de vid förra årets riksdag fattade besluten om en skolstyrelserreform. Enligt den nya skolstyrelselagen skall det obligatoriska skolväsendet ankomma på de borgerliga kommunerna. Domkapitlens ställning som skolmyndighet skall upphöra, och som regionala statsmyndigheter på skolans område skall i stället inrättas särskilda länskolnämnder. Vidare skall bland annat eforusinstitutionen avskaffas.

Skolstyrelserreformen medför, att ett stort antal författningar på skolväsendets område måste omarbetas. I huvudsak är dessa författningar av administrativ natur. Enligt den föreliggande departementspromemorian anses emellertid den nya ordningen också böra föranleda vissa följdändringar i kyrklig lagstiftning. Sålunda föreslås till en början, att 24 kap. 3 § KL helt skall upphävas och att så skall ske även med den i 13 § 1 mom. andra stycket DkL intagna hänvisningen att om domkapitels befattning med undervisningsväsendet är särskilt stadgat.

Det stora flertalet remissinstanser har godtagit tanken att det icke skulle låta sig väl förena med den nya ordningen att ha kvar de ifrågavarande bestämmelserna. Särskilt från de kyrkliga myndigheternas sida har man emellertid icke velat nöja sig med vad i promemorian uttalats om att biskopar och domkapitel — även efter reformens genomförande — torde komma att behålla ett intresse för skolornas verksamhet och att förutsättningar här bör föreligga för ett samarbete med skolmyndigheterna. Gemensamt för flertalet kyrkliga myndigheter kan sägas vara, att de önskar en viss reglering i lag av biskopens och domkapitlets förhållande till skolan och dess elever. Man vill sålunda ha en uttrycklig bestämmelse om biskops

(domkapitlets) skyldighet att vaka över (befrämja) barns och ungdoms kristna fostran. Vad som tilldragit sig särskilt stort intresse från kyrkligt håll är frågan om biskoparnas skolbesök och skolgudstjänster i samband med visitationer. Den kontakt mellan kyrka och skola, som visitationerna brukar innebära, vill man ha tryggad genom ett lagstadgande.

För egen del är jag medveten om att det i någon mån kan synas tveksamt, om bestämmelserna i 24 kap. 3 § KL nu bör upphävas. Lagrummets ordalydelse är ålderdomlig och dess innehåll har redan i väsentliga delar förlorat sin tillämplighet. Även om lagrummet får kvarstå oförändrat, måste det som sker genom skolstyrelsereformen komma att påverka bestämmelsernas tolkning. Bestämmelsernas innebörd skulle emellertid uppenbarligen komma att framstå som oklar. Paragrafens ordalydelse leder otvivelaktigt närmast tanken till att biskoparna skulle vara ett slags uppsiktsmyndigheter för »gymnasier och skolor». Så skall dock ej bli fallet; därom torde full enighet råda. Onekligen är det av intresse att undanröja en dylik oklarhet. De från kyrkligt håll framförda önskemålen om en reglering i lag av biskops och domkapitels åliggande att främja barns kristna fostran skulle kunna tillgodoses, även om 24 kap. 3 § KL helt upphäves. Som Linköpings domkapitel framhållit skulle detta kunna ske genom ett tillägg till bestämmelserna i 13 § 1 mom. första stycket DkL. Från svenska kyrkans synpunkter är främjandet av barnens kristna fostran självfallet en angelägen uppgift, och de kyrkliga myndigheterna kommer därför oavsett skolstyrelsereformen att ha kvar ett intresse för skolornas verksamhet. När nu domkapitlets ställning som skolmyndighet skall upphöra och till följd därav den i 13 § 1 mom. andra stycket DkL inskrivna hänvisningen till särskilda bestämmelser om domkapitels befattning med undervisningsväsendet bör upphävas, är det enligt min mening befogat att i stället i samma moments första stycke ge uttryck åt principen om domkapitlets — och därmed även biskopens — skyldighet att främja barnens kristna fostran. Däremot kan jag icke finna det befogat att i kyrkolag särskilt reglera en sådan fråga som den om biskopens kontakt med skolorna och deras elever i samband med visitationer i församlingarna. Enligt 8 § andra stycket 1956 års skolstyrelselag bör skolstyrelsen samarbeta med myndigheter och andra, vilkas verksamhet berör styrelsens. Samarbetet mellan kyrkans myndigheter och skolmyndigheterna bör — likaväl som skolans samarbete med andra samhällliga eller enskilda organ för ideell verksamhet — grundas på ömsesidigt förtroende och ömsesidig hänsyn. Några författningsbestämmelser med närmare direktiv om samarbetets former anser jag överhuvudtaget icke erforderliga. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att skolförfattningarna givetvis bör vara utformade så att de bereder lämpliga möjligheter till kontakter mellan skolan och samhället i övrigt — i fråga om kyrkan exempelvis just i samband med biskoparnas visitationsbesök.

De överväganden jag nu redovisat leder mig alltså till att förorda, att

24 kap. 3 § KL och 13 § 1 mom. andra stycket DkL skall upphävas samt att i nämnda moments första stycke skall göras ett tillägg om domkapitels åliggande att främja barnens kristna fostran.

Jag övergår härefter till frågan om ändring i domkapitlens sammansättning.

Enligt 2 § 1 mom. DkL består ett domkapitel som regel av sex ledamöter: två självskrivna, två valda och två av Kungl. Maj:t förordnade. De självskrivna är biskopen, som är preses, och domprosten, som är vice preses. Till den andra gruppen ledamöter hör en av stiftets präster vald präst och en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet. Den tredje gruppen utgöres av dels en i allmänna värv förfaren lekman, dels en ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område; båda utses av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlet. Vid handläggning av disciplinmål inträder dessutom stiftssekreteraren som ledamot. I Uppsala domkapitel och Lunds domkapitel ingår slutligen — utom de nu nämnda — två av vederbörande teologiska fakultet inom sig valda professorer.

I departementspromemorian har gjorts gällande att det — även om domkapitlen kommer att ha kvar ett intresse för skolornas verksamhet — knappast torde vara befogat att efter skolärendenas överförande till andra myndigheter bibehålla föreskriften att en ledamot i domkapitel skall äga särskild sakkunskap på folkundervisningens område. I stället föreslås såsom den lämpligaste och närmast till hands liggande lösningen att beträffande båda de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna uppställs kravet att de skall vara i allmänna värv förfarna lekmän. Mot detta förslag har kritik riktats från åtskilliga håll. Kritiken är emellertid i hög grad splittrad. En mindre grupp, däribland kammarkollegiet, vill ha kvar den skolsakkunnige ledamoten. Ett flertal domkapitel önskar däremot, att stiftssekreteraren skall inträda som ordinarie ledamot i stället för den skolsakkunnige. Några domkapitel och ett par andra remissinstanser förordar, att antalet pastora- ratsvalda lekmän ökas till två. Även andra särmeningar finns representerade.

Liksom det övervägande antalet remissinstanser ansluter jag mig till den i promemorian uttalade uppfattningen att det ej finns anledning bibehålla föreskriften om att en av ledamöterna i domkapitel skall vara skolsakkunnig. Enligt min mening är det emellertid — såsom också framhållits i promemorian — önskvärt att i detta sammanhang undvika något mera kännbart ingrepp i kapitlens organisation. Att röra vid själva grunderna för kapitlens sammansättning bör alltså icke komma i fråga. Tanken att utöka antalet självskrivna ledamöter till tre genom att göra stiftssekreteraren till ordinarie ledamot möter enligt min mening starka betänkligheter. Jag är visserligen väl medveten om de viktiga uppgifter som stiftssekreteraren har att fylla i domkapitlets arbete och om det betydande ansvar

som vilar på honom. Huruvida stiftssekreteraren därvid har ställning som ledamot eller ej torde emellertid vara en fråga, som från saklig synpunkt är av mindre vikt. Genom sin yttrande- och reservationsrätt kan han alltid göra sina synpunkter gällande. Om stiftssekreteraren gjordes till ordinarie ledamot, skulle detta betyda att av domkapitlets i normalfallen sex ledamöter hälften skulle vara självskrivna — däribland biskopen med sin utslagsröst. En sådan ordning kan jag icke finna lämplig. Mindre betänkligheter skulle det väl i och för sig möta att utöka antalet pastoratsvalda ledamöter till två. Även detta skulle emellertid enligt min mening innebära en obefogad rubbning av grunderna för domkapitlets sammansättning. Jag ansluter mig alltså till promemorian även på den punkten att jag anser, att två ledamöter i domkapitlet fortfarande bör förordnas av Kungl. Maj:t. Dessa ledamöter bör, såsom föreslås i promemorian, båda vara i allmänna värv förfarna lekmän. Till de skäl härför som anförts i promemorian vill jag lägga följande. Vid förordnande av ledamöter i domkapitel har Kungl. Maj:t självfallet att iakttaga, att till ledamöter utses endast sådana personer som representerar kunskaper och erfarenheter av betydelse för domkapitlets verksamhet. Om kravet på särskild sakkunskap på skolväsendets område ersättes med kravet på förfarenhet i allmänna värv, innebär detta att Kungl. Maj:t får friare händer att — med hänsyn tagen till den sakkunskap på olika områden som redan är företrädd i domkapitlet — tillföra domkapitlet en person med just de praktiska kunskaper och erfarenheter som i det särskilda fallet kan behövas. Göteborgs domkapitel har i sitt remissyttrande angivit belysande exempel på vilka slag av personer det här kan gälla. Där nämnes sålunda bland annat en erfaren jurist, en person med särskild sakkunskap på kyrkomusikens område, inom den kyrkligt kommunala förvaltningen, beträffande kyrkobyggnadsfrågor etc. Det från ett par håll framförda önskemålet om en ledamot, som äger särskild förtrogenhet med kultur och bildning, skulle också kunna tillgodoses. Enligt min mening bör denna ökade valfrihet endast vara till förmån för domkapitlets rekrytering.

Jag förordar slutligen även promemorians förslag att det genom en övergångsbestämmelse ordnas så, att den som vid den ifrågavarande lagändringens ikraftträdande är av Kungl. Maj:t förordnad till ledamot eller suppleant i domkapitel skall kunna fortsätta med sitt uppdrag, även om han icke uppfyller de nya kompetenskraven. Såsom i promemorian anförts kan detta väntas få praktisk betydelse endast beträffande skolsakkunnig, som är präst.

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1958, samtidigt med att skolstyrelse-reformen genomföres.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Motionerna

I motionerna II: 511 och II: 527 upptas till diskussion propositionens förslag att i 13 § 1 mom. domkapitelslagen införa ett tillägg enligt vilket domkapitel skall beflita sig om »barnens kristna fostran». Det framhålls att denna ändring synes ha tillkommit för att reglera biskopens och domkapitlets förhållande till skolan, och det erinras om att departementschefen även förklarat skolförfattningarna böra utformas så, att möjlighet till kontakt mellan skola och kyrka beredes vid exempelvis biskops visitationsbesök. I motionen II: 511 hävdas, att de följdbestämmelser angående skolan som kan komma att utfärdas av Kungl. Maj:t icke bör rubba den självständighet som skolan genom den nya skolstyrelselagen erhållit, och motionärerna finner därför självfallet, att när kontakt mellan kyrka och skola sker i samband med biskops besök av berörd församling, bestämmanderätten angående visitationsbesöks anordnande i skolan samt formerna härför skall ligga hos skolans ledning och ej hos den besökande. Det hemställs därför i denna motion, att riksdagen måtte som sin mening ge till känna att den nu berörda lagändringen ej får tas till intäkt för sådana följdbestämmelser som inskränker skolans självbestämmanderätt i samband med biskopars visitationsbesök.

Även de motionärer som står bakom motionen II: 527 vill slå vakt kring skolans integritet i förhållande till kyrkan. Man befarar att den avsedda lagändringen skall bereda marken för t. ex. biskoparnas och deras ställföreträdares fortsatta besök i skolorna i samband med visitation och att dessa besök kommer att uppfattas som »inspektion» och inblandning i skolans arbete. Dessa motionärer finner sig därför böra föreslå, »att riksdagen måtte besluta, att i den föreslagna lydelsen av 13 § 1 mom. lagen den 13 november 1936 om domkapitel orden 'samt barnens kristna fostran' måtte utgå».

Propositionens förslag om ändrad sammansättning av domkapitlen beröres i motionen I: 403. Motionären påtalar, att enligt propositionens förslag de i allmänna värv förfarna domkapitelsledamöter som skall utses av Kungl. Maj:t får väljas endast bland lekmän. Denna ordning finner motionären icke överensstämmande med den allmänt godtagna grundsatsen, att kretsen av till allmänna uppdrag ifrågakommande bör vidgas i den mån jävsregler eller liknande omständigheter ej lägger hinder i vägen. Det framhålls även, att en ordning enligt vilken endast den ene av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna måste vara lekman skulle innebära den minsta förändringen i förhållande till gällande rätt, då för närvarande den

ene av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skall vara en i allmänna värv förfaren lekman, medan den andre skolsakkunnige ledamoten må vara antingen lekman eller präst. Motionären finner sig därför böra föreslå, »att sista stycket i 2 § av lagen om domkapitel erhåller följande lydelse: 'Två av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnade, i allmänna värv förfarna ledamöter, av vilka minst en skall vara lekman'».

Utskottet

Genom den år 1956 antagna skolstyrelselagen, vilken skall träda i kraft den 1 juli 1958, upplöses de sista banden mellan kyrka och skola. Sålunda kommer domkapitlens ställning som skolmyndighet att upphöra och vidare avskaffas bland annat eforusinstitutionen. Såsom framhölls i propositionen med förslag till skolstyrelselag påkallar dessa reformer vissa ändringar i den kyrkliga lagstiftningen och förslag härom framlägges i nu förevarande proposition.

Då biskoparna efter eforusinstitutionens avskaffande ej längre kommer att taga befattning med skolväsendet, föreslås i propositionen, att det ålderdomliga stadgandet i kyrkolagen, enligt vilket biskoparna skall »hava uppsikt med gymnasier och skolor», upphäves. Samtidigt föreslås emellertid, att det genom ett tillägg i lagen om domkapitel uttryckligen skall åläggas domkapitel att befrämja »barnens kristna fostran inom stiftet». Förslag om införande av en sådan eller liknande regel framställdes först vid remissbehandlingen av den till grund för propositionen liggande promemorian och av de avgivna remissyttrandena framgår även, att man i en sådan bestämmelse velat skapa ett lagstöd för traditionen, att biskoparna vid pastoratsvisitationer besöker skolorna och på skoltid ordnar gudstjänst för eleverna. Även departementschefen berör samma fråga, då han — efter att ha redogjort för den föreslagna ändringen i domkapitellagen — tillägger, att »skolförfattningarna givetvis bör vara utformade så att de bereder lämpliga möjligheter till kontakter mellan skolan och samhället i övrigt — i fråga om kyrkan exempelvis just i samband med biskoparnas visitationsbesök». Vad sålunda förekommit i lagstiftningsärendet har kommit de motionärer, som står bakom motionerna II: 511 och II: 527, att befara, att skolans självständighet i förhållande till kyrkan skulle genom tillämpningen av det föreslagna stadgandet kunna i viss mån rubbas. Det föreslås därför i motionen II: 527, att det ej måtte göras något tillägg i domkapitellagen om att domkapitel skall främja »barnens kristna fostran», medan motionärerna bakom motionen II: 511 godtar, att ett sådant tillägg göres, men önskar att riksdagen skall uttala, att stadgandet ej får tas till intäkt för sådana följdbestämmelser i skolförfattningarna, som skulle inskränka skolans självbestämmanderätt i samband med biskops visitationsbesök. Enligt utskottets mening kommer väl ej att genom det föreslagna tillägget i domkapitellagen utsägas mer än vad som ändock skulle gälla. Även utan uttryckligt

stadgande därom måste nämligen en kristen fostran av de unga framstå som en av kyrkans centrala uppgifter. Då emellertid det grundläggande stadgandet i kyrkolagen om kyrkans skyldighet att verka inom skolväsendet nu upphäves, synes det naturligt att bland domkapitlets allmänna åligganden enligt lagen om domkapitel införa en bestämmelse om även denna kyrkans uppgift. Av en sådan regel, som närmast får en allmänt deklarativ funktion, kan icke dragas några slutsatser om de kyrkliga myndigheternas möjligheter att verka inom skolväsendet. Utskottet kan därför icke dela den i motionen II: 527 uttryckta uppfattningen, att det för att trygga skolans självständighet i förhållande till kyrkan skulle vara nödvändigt att utesluta det föreslagna tillägget i lagen om domkapitel. Vilka möjligheter till kontakt med skolan som kan beredas de kyrkliga myndigheterna måste avgöras av de skolförfattningar, som är under utarbetande. Utskottet finner det falla utanför området för utskottets uppgift att göra något uttalande angående utformningen av dessa men vill, i anledning av motionen II: 511, framhålla, att det enligt utskottets mening är självfallet, att den nu diskuterade ändringen i lagen om domkapitel ej kan tagas till intäkt för att skolmyndigheternas uteslutande beslutanderätt i skolfrågor skulle beskäras.

Upphävandet av sambandet mellan skola och kyrka bör såsom framhålles i propositionen få återverka på reglerna om domkapitlets sammansättning. I syfte att säkerställa att vid domkapitels befattning med skolärenden erforderlig sakkunskap finnes företrädd inom domkapitlet är för närvarande föreskrivet, att den ene av de av Kungl. Maj:t förordnade två ledamöterna skall äga särskild sakkunskap på folkundervisningens område. Den andre skall vara en i allmänna värv förfaren lekman. Efter skolärendenas överförande från domkapiteln till andra myndigheter finns det enligt propositionen ej anledning att vidare kräva, att en av kapitelledamöterna skall vara särskilt skolsakkunnig, och det föreslås, att i stället båda de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna skall vara i allmänna värv förfarna lekmän. Detta förslag har väckt gensaga i motionen I: 403. I denna framhålles, att då den ledamot, som för närvarande måste vara skolsakkunnig, kan vara antingen präst eller lekman, propositionens krav på att efterträdaren till den skolsakkunnige alltid skall vara lekman innebär en nytillskapad, enligt motionärens mening obefogad begränsning av den krets, varur denne ledamot må hämtas. I denna motion föreslås därför att kompetensen för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skall bestämmas så, att båda skall vara i allmänna värv förfarna och minst en av dem lekman.

Att kompetenskravet på den ledamot som skall ersätta den skolsakkunnige i domkapitlet bör utformas så, att minsta möjliga ingrepp göres i kapitlens organisation, synes vara en gemensam utgångspunkt i såväl propositionens som motionens förslag. Även utskottet delar denna uppfattning. Från denna utgångspunkt kan naturligen skäl anföras för motionärens för-

slag. Till stöd för en motsatt uppfattning må emellertid framhållas följande. Genom det för närvarande uppställda kravet på att ifrågavarande ledamot skall äga sakkunskap på folkundervisningens område blir urvalet begränsat till skolmän, d. v. s. med enstaka undantag lekmän. I propositionen upplyses också i detta sammanhang, att bland nuvarande skolsakkunniga ledamöter i domkapitlen endast två är präster men båda dessa rektorer utan prästerliga befattningar. Genom att nu kravet på skolsakkunnighet utbytes mot krav på förfarenhet i allmänna värv kommer emellertid kompetensvillkorens naturliga begränsning till lekmän att upphöra. Det är ej osannolikt, att domkapitlen, som hos Kungl. Maj:t lämnar förslag å vilka som bör förordnas till ledamöter, komme att ej sällan föreslå förtjänta präster med insikter i allmänna värv. Om Kungl. Maj:t — såsom i allmänhet är förhållandet — även i sådana fall följde domkapitlens förslag, skulle det prästerliga inslaget i domkapitlen komma att dominera på lekmannelementets bekostnad. Om man lägger huvudvikten vid att bevara den balans mellan präst- och lekmanneledamöter, som enligt nuvarande regler upprätthålles i domkapitlen, torde det därför vara anledning föreskriva, att båda de i allmänna värv förfarna ledamöter, som skall utses av Kungl. Maj:t, skall vara lekmän. Utskottet finner sig därför böra förorda propositionens förslag i denna del.

Ej heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får därför hemställa,

A) att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen;

B) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 403 och II: 527 — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 13 § 1 mom. lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel;

C) att motionen II: 511 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 28 mars 1957

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Domö, Lindgren och Theodor Johansson;

från andra kammaren: herr Hedqvist, fru Johansson, herrar Ekström, Keijer, Ågren, Andersson i Björkäng, Edlund och fru Lidman-Frostenson.

Reservation

av herrar *Domö* och *Edlund*, vilka ansett,

att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Genom den — — — (lika med utskottet) — — — förevarande proposition.

Då biskoparna — — — (lika med utskottet) — — — skulle beskäras.

Upphävandet av — — — (lika med utskottet) — — — dem lekman.

Att kompetenskravet på den ledamot som skall ersätta den skolsakkunnige i domkapitlet bör utformas så, att minsta möjliga ingrepp göres i kapitlens organisation synes vara en gemensam utgångspunkt i såväl propositionens som motionens förslag. Även utskottet delar denna uppfattning. Från denna utgångspunkt talar enligt utskottets mening övervägande skäl till förmån för det i motionen framlagda förslaget. Genom det för närvarande uppställda kravet på att en ledamot skall äga sakkunskap på folkundervisningens område är urvalet icke begränsat till lekmän. Skulle såsom föreslås i propositionen kravet på förfarenhet i allmänna värv begränsas till allenast lekmän, komme i jämförelse med nu gällande ordning en begränsning av urvalskretsen till stånd, medan däremot ett bifall till förslaget i motionen nr 403 liksom nu lämnade möjlighet öppen att förordna den med hänsyn till kompetensvillkoren i övrigt lämpligaste, oavsett om han är prästvigd eller ej. En dylik ordning skulle alltså bättre ansluta sig till den nu gällande och åstadkomma ett mindre ingrepp i domkapitlens organisation än vad som skulle bli fallet vid ett bifall till propositionens hemställan i denna del. Den föreslagna begränsningen skulle dessutom innebära en icke befogad diskriminering av eljest väl förtjänta prästmän. Utskottet har sålunda funnit övervägande skäl tala för ett bifall till motionen.

Utskottet har icke i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag.»

samt att utskottet därför bort under B) hemställa,

B) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 13 § 1 mom. lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel samt med bifall till motionen I: 403 och avslag å motionen II: 527 — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 2 § 1 mom. erhåller följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

2 §.

1 mom. Domkapitel består av följande ledamöter, nämligen:

biskopen såsom preses;

domprosten eller, där domprost ej finnes, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlinglivet;

två av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnade, i allmänna värv förfarna *lekmän*;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.

(Utskottets förslag)

2 §.

1 mom. Domkapitel består av följande ledamöter, nämligen:

biskopen såsom preses;

domprosten eller, där domprost ej finnes, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlinglivet;

två av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnade, i allmänna värv förfarna *ledamöter, av vilka minst en skall vara lekman*;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.